

POŠTNA PLAČANA V GOTOVINI

Kouř vída

NAS

1932

1931

ZVĚST

ROD

LETNIK ŠT.1

Naslovno stran in vinjete narisal E. Justin.

»Naš rod« izhaja osemkrat med šolskim letom in ga prejemajo naročniki »Mladinske matice«, ki plačajo letno naročnino za list in publikacije »Mladinske matice« Din 22:50, v 9 mesečnih obrokih po Din 2:50.

List izdaja »Jugoslov. učiteljsko udruženje« — sekcija za Dravsko banovino v Ljubljani, zanjo odgovarja Ivan Dimnik.

Glavni in odgovorni urednik: Josip Ribičič.

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica šte. 6.

Tisk Učiteljske tiskarne v Ljubljani (predstavnik Franc Štrukelj)

Gregorčič - Granarjeva knjižnica v Ljubljani

M. SAMSA:

ČUJ PESEM DEŽEVJA...

Čuj pesem deževja, čuj pesem jeseni,
čuj, težko in žalostno srce je meni! ...
Še v solnčnem poletju veselo ni bilo,
kako bi samotno se zdaj veselilo? ...

Še megle, ki plazijo se po dolini,
bi bile zdaj rade oblak na višini,
zastokalo v boli je golo drevo,
ko vetri mu listje k pogrebu nesó ...

In zopet: Vem, težko je tebi srce,
ko ptice čez morja široka leté:
še bodo zeleni vsi holmi in doli —
a ti pa veselo ne boš več nikoli ...

FRAN ROŠ:

CIGAN Z OPICO.

Na trgu obstal je črni cigan,
ob boben trdo bije
in opica pleše na nogah dveh,
cigan pa vpije, vpije:

— Oj mala opica Murliman,
veselo pleši, veselo,
da z oken dinarjev v moj klobuk
do vrha se bo naletelo! —

In pleše opica Murliman,
z nožico salutira,
široki trg je ves poln otrok,
cigan dinarje pobira.

In pleše opica Murliman,
šibijo se ji nožice,
a bije ob boben in vpije cigan,
smeji se mu črno lice.

Tako bo plesala opica,
dokler se nekoč ne utruji,
in tiho ciganu pred nogé
na trdo cesto se zgrudi.

1403

J. Ribičič **Zabé.**

Ilustrirano * E. ZVETIN

Okrog močvare je šla božajoča roka pomladi. Mačice na vrbju se napihujejo, češmin rumeno nastavlja, resje zardeva in glog belo pomežikuje. Na večer zapuste raznovrstni krkoni svoja skrivališča in gredo po svojih opravkih. Rjava hrčica se poda na travnik, zelena rega spleza na brezo in žametasti močerad se odziblje v svoja lovišča.

Ali najglasnejše je življenje ob mlaki. Tam se ob trepetajočem vrbju in pod gosto nabrežco zbero zvečer zeleni godci. Trobijo in piskajo in regljajo na vse pretege. Mladiči jo režejo naprej, stari pa brundajo in dudajo. Veseli mlakužarji so to, ki hvalijo moč in veljavo svojega rodu.

1.

li naj pričnem?» zagrga debeli svetovalec Tolstokrak in poškili v luno.

Žabji starešina Rujht ne odgovori. Zamišljeno gleda na obširno svojo močvaro, ki se razprostira preko vse doline tja do gozdnega parobka. Nepremično sedi na svojem stolu, spletenem iz bičevja in bilk med najlepšim šopom trave sredi mlake. Krog in krog tega otočka se razprostirajo podobni otočki daleč na okoli, dokoder sega oko. In med otočki so jarki in v jarkih zelena voda. Rujhtov pogled zamišljeno blodi od otočka do otočka, s šopa na šop. Kamorkoli pogleda, povsod sami zeleni žabci, njegovi verni služabniki, ki vsi strme v svojega vodjo in čakajo ukaza.

Ali starešina se je bil še zamislil. — Deveta pomlad je že ta, odkar jim ukazuje. »Koliko pomladi še?» vprašuje glas v njem. Kajti starost se že oglašja v udih; in vid mu peša in sluh, da bi težko mogel zapaziti sovražnikov, če bi se priplazili v njegovo bližino. Kdo ve,

če v tem hipu ne lazijo okrog njegovega doma, prežeč na masten plen? Sicer ga varujejo služabniki na najbližjih otočkih krog in krog, ali kdo ve? Nesreča nikoli ne počiva. Prikrade se ti razbojnik za hrbet, da sam ne veš ne kdaj ne kako.

Žalost se je oklenila Rujhtovega srca in strah pred to jasno nočjo, polno srebrne mesečine. Kakor slutnja ga je vsega objelo: »Taka le bo noč, ki bo tvoja zadnja!...« In starešina Rujht je vztrepetal in globoko vzdihnil.

»Ali naj pričnem?« vpraša njegov svetovalec glasneje. »Noč je že svetla in žabci že nestrpnost čakajo!«

»Pa daj, prični!« zamrmra starešina. Svetovalec Tolstokrak se prime za trebuh, zavije belino svojih oči proti luni, napihne glasilna mehurja v ustnih kotih in zareglja:

»Brekeke! kvaks, kvaks!
brekeke, tuu, tuu!
brekeke kuarr!
brekeke, tuu!
brekeke, brekeke, brekeke!

Vsa dolina je svečano poslušala uvodno pesem svetovalca Tolstokraka. Srnjak, ki si je gasil žejo ob potočku na gozdnem robu, je dvignil glavo, prhnil skozi nosnice ter prisluhnil; lisica, ki se je plazila za plenom med drevjem, je okrenila glavo in nepremično obstala; sova je sredi skovikanja utihnila in zastrmela v luno. — Vse, kar je živelo na tem malem delu sveta, je zaslutilo tajinstveno svečanost oznanjenja, da se je noč pričela in z njo nočno življenje; vsi so razumeli in globoko občutili pesem, ki pozdravlja ponočno solnce na nebu.

A le kratek hip je trajala svečana pobožnost; nenadoma jo je pretrgala mogočna pesem iz tisočernih grl. Vsi žabci, vsi zeleni služabniki starešine Rujhta so ponovili Tolstokratov samospjev in ubrano zaregljali s stoterih šopov na močvirju. Sede in s sprednjimi nogami uprti v tla, so se vsi mlakužarji zamaknili s svojimi rumeno obrobljenimi očmi v luno, kajti njej je veljal prvi pozdrav.

Ko je ves žabji rod izpel prvo kitico svoje pesmi, je zavladala v zeleni dolini spet tišina. Vsi so čakali, da se oglasi Tolstokrak in napove drugo kitico. In že je napihnil Tolstokrak svoja mehurčka, pristisnil roke na trebuh, pobožno zavil oči in odprl usta na stežaj.

Pa je nekje v bližini zaskovikala sova in črna senca njenih razprostrtih peroti je šla preko močvare. Za hip je ves žabji rod odrevenel strahu. Najprej so se zavedle žabe. Zavpile so svojim mladičem:

»V vodo« in same skočile z glavo naprej v najbližjo mlako. Mladiči so rekli: »rega, reg!« in se prekucnili s trave v vodo. »Reši se kdor se more!« so zavpili žabci in se zarili v blato. Starešina Rujht, ki je bil star in debel, je prijel Tolstokraka za roko in vzkliknil: »Pomagaj!« Ali je Tolstokrak mislil le nase.

Iztrgal se je Rujhtu iz rok in skočil, da bi čimprej priletel v vodo. V zadnjem hipu pa ga še Rujht vjame za levo nogo. In oba padeta v mlako, da brizgne voda na vse strani. Tam se skrijeta na dnu in čakata, da mine nevarnost. Sovina senca še parkrat obkroži močvaro, potem pa izgine v bližnjem gozdu. Tam zaskovita še enkrat in ves žabji rod ve, da ni nevarnosti več. Žabci pomole glavo iz vode, pogledajo v desno in levo in pretrgano zaregljajo. Sedaj vedo tudi samice in mladiči, da je močvara spet varna. Z vseh strani lezejo na šopaste otočke in čakajo pesmi.

Tolstokrak pokuka izpod lista vodne rastline, prime Rujhta za roko in splava z njim na otok. Tu ga osnaži blata in mu de: »Če bi te ne bil rešil, bi te soval!«

Rujht pa ga pogleda in odgovori: »Hm!« Nato pa sede, da se odpočije. Tolstokrak tudi sede, prekriža roke na prsih, gleda v luno in zapoje drugo kitico žabje pesmi.

Žabci zaregljajo za njim in veliki koncert nima konca.

Proti jutru pravi Rujht: »Rad bi se izprehodil in se okopal. Ves sem še blaten!«

Tolstokrak reče: »Prav. Izprehodimo se do potoka ob gozdu. Tam je voda čista!«

»Ali ni prenevarno tam?« poizveduje Rujht.

»Ni«, odgovori Tolstokrak. »Vsi sovražniki so sedaj v gozdu!«

»No, pa pojdimo,« se vda starešina. In sta se odpravila. Ko so žabci in žabe videle, da se starešina odpravlja, so menili, da jih pelje na kako novo lovišče, pa so se koj uvrstili v spreved in mu sledili.

Vsa zelena armada je skakala za svojim starešino iz šopa na šop čez mlake, prehodila zelen travnik in se ustavila ob tolmunu potoka.

Že je stopil starešina Rujht v bistro vodo in se hotel okopati, ko ga zmoti tenak glas z vrbe na drugi strani potoka. Bila je drobna zelena rega, ki je sedela na vrbovi veji. Dejala je: »Nikar! Mlad da ščuka opreza tod okoli!«

»Vidiš!« se razjezi starešina in zagrozi s pestjo Tolstokraku.

»Kaj pa ve taka zelena potepinka, ki je nič ni!« odgovori Tolstokrak in pobere blatno kepo, da bi rego z njo prepodil.

»Če ve ali ne,« de Rujht. »Tu se že ne bom kopal!« In stopi z eno nogo na breg.

A tedaj se je zgodilo, da se je pognala iz vode velika ščuka, zgrabila starešino za bedro in se potopila z njim v globočino. En sam krik se je razlegel po dolini in Rujht je še v zadnjem hipu zavpil:

»Adijol!« pa ga ni bilo več.

Nastala je osupla tišina. Kmalu pa jo je pretrgalo oglušujoče vpitje na vse strani bežečih žab. Vsi so bežali, kar so jih noge nesle, vsem na čelu Tolstokrak. Od strahu bolj mrtvi kot živi so jo urnih krač rezali drug za drugim.

Do mlake je drvela zelena armada. Tam je poskakala v jarke in se zarila globoko v blato.

ZGODBA O PONIŽNEM KMETU.

Graščak Gorjan in graščak Suhožer sta bila dobre volje. Pila sta in igrala pa je Suhožer zmeraj dobival. Gorjan je pretipal žepe, toda denarja ni bilo več.

»Naj bo,« je rekel počasi, »za enega kmeta grem še.«

»Za najbolj ponižnega,« je hitel Suhožer.

»Velja!« je udaril Gorjan. »Za Gingataja!«

Vrgla sta kocke pa je spet Suhožer dobil.

Tako je prišel kmet Gingataj pod Suhožerjevo graščino. Valpet Jernej ga je obiskal takoj drugi dan.

»Naš si,« je rekel in mu povedal, kako in kaj. Pristavil je še, naj pride drugi teden na tlako.

Gingataj je prikimal, časi so bili hudi, ni se upal govoriti, in valpet je odšel.

Potem je prišla tlaka. Z volmi in z vozom je šel Gingataj. Najhujša dela je moral opravljati. Valpet se mu je smejal in ga pri-ganjal. Drugi kmetje so se jezili, ker je molčal. Še gospod graščak je prišel pogledat novega kmeta in je bil zadovoljen z njim.

»Samo govoriti naj se nauči,« je svetoval.

Gingataj ni rekel ne bev ne mev. Zvečer sta mu pa omagala vola in poginila v klancu. Pustil je voz na cesti, odrl vola in nesel samo kožo domov.

»Ježeš, kod pa hodiš tak!« se je ustrašila žena.

»Na tlaki sem bil,« je povedal mirno. In niti vzdihnil ni.

Drugega dne je prišel sam v grad. Valpet ga je zapodil, naj še živino pripelje. Da je nima več, je povedal. Naj pride pa žena in otroci naj pridejo, je zapovedal valpet. Delo se mora opraviti.

Šel je po ženo in otroke. Delali so ves dan kot živina. Najsta-rejši je imel petnajst let, najmlajši šest. Pred večerom so vsi popa-dali od truda in slabosti. Valpet se je smejal. Gingataj je molčal. Ko sta šla domov, sta morala z ženo vse nesti. Ponoči so vsi kričali v sanjah. Za najmlajšega je bilo prehudo. Drugo jutro je umrl. Mati je jokala, bratje so ihteli, oče Gingataj je bil mrzel. Molčal je.

Potem so dajali desetino.

»Gingataj, deseti snop!« je kričal grajski hlapec. Pobiral je vsa-kega petega, tretjega. Kmet je videl in ni ničesar rekel. Pustil je hlapcem in valptu, da so gospodarili po svoje.

Jeseni je bil lov.

Naravnost preko Gingatajevih njiv so se pognali lovci. Vse so pomendrali. Gingataj je mirno gledal in ni niti vzdihnil. Tiho je šel po opravkih.

Popoldne so šli spet lovci mimo. Kakor burja so podrli štirinajst-letnega, ki je stal pred hišo in ga poteptali. Petdeset konj in še več je šlo čezenj. Gingataj je pobral umirajočega fanta in ga odnesel v hišo. Pokleknil je k njemu in molil.

Drugače pa ni niti besede rekel.

Prišla je zima.

Graščak Suhožer je šel obiskat prijatelja Gorjana. Pila sta in govorila.

»Dober kmet je Gingataj,« ga je pohvalil Suhožer. »Lahko bi drva na njem cepil in bi se ne zganil.«

»Najponižnejši človek tega sveta je. Pijval.«

Pila sta in graščak Suhožer je bil strašno vesel, da ima takega podložnika. Dolgo sta se gostila.

Ko se je Suhožer bližal domu, se je začudil: grad je gorel.

»Bes jih lop! Kaj vendar počenjajol!« je pognal konja.

Na ovinku se je moral ustaviti. Gruča temnih postav ga je obstopila. Pri svitu plamenic je spoznal svoje kmete.

»Kaj je to?« je zakričal.

Preden j je stopil Gingataj. Ponižno je snel klobuk in je počasi povedal:

»Grad smo zažgali, veste, tema je bila.«

»Norci!« se je zgrozil graščak in potegnil meč. »In ljudje! Vidite, da bodo zgoreli!«

»O ne,« so vpili kmetje. »Saj smo jih pobili.«

Potem se je vse zmešalo. Orožje je zažvenketalo, ljudje so zakričali.

Graščak Suhožer je vendarle ušel. Butnil je k sosedu Gorjanu in ga zbudil sredi noči. Krvav je omahnil za mizo in povedal:

»Lepa ponižnost! Grad mi je zažgal!«

»Kaj?« se je čudil s pritajenim smehom Gorjan. »Pri meni ni tega nikoli poskusil.«

Gingataj je pa čakal s kmeti do jutra, če bi se Suhožer vrnil. Ni se vrnil ne tisti ne drugi dan. Sploh ga ni bilo nikoli več.

LOJZE ZUPANČ:

BELOKRANJSKA.

Janko mu je bilo ime. Ob Kolpi je imel revno bajtico in devet ust družine. Tkal je hodno platno, kadar pa je Kolpa narasla, je ribaril. Če se mu je posrečilo, da je ujel ribo, jo je brž zagrabil za plavut. Če se mu je ponesrečilo, da mu je riba smuknila nazaj v Kolpo, je obdržal v roki samo plavut. »Že Bog hoče tako!« je del, ocvrl plavut in z njo nasitil devet lačnih ust...

Pa se mu je namahnilo, kar se pripeti vsakemu živemu le enkrat v življenju — da je umrl. Z belo hodno srajco, z belimi hodnimi hlačami, ki jim Belokrajinci brgeše pravijo, in z belo čisto dušo — tak je potrkal Belokrajinec Janko na nebeške duri. Prijazno se mu je nasmehnil sv. Peter, spoštljivo mu je Janko poljubil opanke in že se je šel med angelci.

Mine leto pa se Janku kolcne po domačiji.

»Gospod vratar nebeški, ljubeznivi sv. Peter,« tako je del, »spužite me za danes na zemljo, da bom z družinico svojo, godovno svojo obravnaval...«

Se mu nasmehne nebeški vratar, pripne dolgo lestev na kljuko nebeških vrat in mu reče: »Le idi, Janko in goduj s svojimi!«

Natihem pa si misli: »Dolga je lestev pa je še pol prekratka. Ne boš dosegel grešne zemlje.

Spušča se Janko, spušča nizdol in ko doseže zadnji klin, pogleda navzdol: kakor mušica je bil zvonik farne cerkve...

Razjadil se je Janko: »He, Petre, ogoljufal si me! Nak, nazaj pa ne grem,« in se spusti v globino...

Tri dni in tri noči je padal na zemljo. V jutru četrtega dne se je zapičil v sosedovo njivo. Hej, otroci, ni kar tako takle padec. Zaril se je Janko globoko v njivo: le še roki in glava so mu šterlele iz zemlje.

Pride zajec in si misli:

»Hoj, kaj ni to zelnata glava? Hm, to bo poslastica!« in že prične glodati Jankovo glavo pri vrhu.

Se ojunači Janko in zagrabi s prostima rokama zajca za zadnji nogi.

Zajec se silno prestraši, poskoči in izpukne Janka iz zemlje...

IVO GRAHOR:

GRABLJIČ MARKO.

*Kaj zgodi se vam ob košnji!
Zdaj na primer ni ničesar,
pa naenkrat pripeti se,
da se svet zvali pod tabo:
po rebrici, po strmini
hlapec je prevalil travo.
Tudi Marko vmes se meša,
grabi, vozi kar na vejah,
da mu krepka roka peša.
In navzdol gre po brežinah
vlak za vlakom poln otave —
vlak seneni na vejinah.
Dni šestero sred ograde
Marko jaše suhe kope,
smrtonosne dela stope.
Ko je dan šesteri minil,
Marko=dečko mane roke:
Ni besede trudne zinil.
Le čez njivo zdaj junaško,
moško gre, da konje vpreže
in kar tja počez jo reže.
Pot nesrečna! Da bi stopil
rajše v ogenj kakor v repo!
— ne bi si gorja priklopil.
Ležal zarod os je v repi,
zarod os, sam Bog vas varuj!
Marko stopil vanj je slepo.
Noga v gnezdo — ose z gnezda,
sto, milijon jih bušne v njega
in nesrečna, slaba zvezda —
Marko bos je in razkrit.
Gole noge, gola glava,
osji roj okoli plava.*

*Osji roj ne plava v šali:
leta, zleta, pika, pali!
Majhen rod, a bojevit.
Bojevit je osji narod,
da bi Vam tako ne bil. —
Strašno Marko je zavpil,
vil in tulil, bežal z njive,
brusil noge ob koprive,
da bi os se z njih znebil.
Pa bilo je vse zaman.
Kot svetnik z nebes obžarjen,
ves obupan in razjarjen,
s krogom os okoli glave,
okrog rok in okrog krakov,
komaj zmore sto korakov.
In obležal je na vozu,
kamor so ga naložili,
ko so ose odpodili —
hlapci, bratje, vrli dečki:
jutri denejo dve prečki,
slame, osam grad zažgejo.
A to je tolažba slaba.
Danes Marko vpije, stoka;
zdrava sta mu le še boka —
Glava pa in noge — noge,
te so strašne in uboge,
vse otečene od ran.
Glava je podobna škafu,
predebela, prevelika,
nos se lic obeh dotika,
iz njih gledajo oči,
majhne, drobne, nič jih ni,
pa se le iz njih svetlika:
Marko smrtni boj bori.*

NAŠI * MOŽJE

FRAN LEVSTIK.

Pred sto leti se je rodil v Spodnjih Retjah pri Velikih Laščah Fran Levstik, naš veliki pesnik, naš veliki kritik, naš veliki borec.

Pesniti je začel Levstik že v prvih razredih gimnazije, v zadnjem razredu je že izdal svojo prvo knjigo.

In potem se je vrgel v življenje. Kjer je videl, da nam primanjkuje vodilnih mož, tam se je lotil dela. Takih mož smo rabili vsepovsod. Slovenci smo bili takrat kot raztepena čreda brez pastirja. Slovensko so govorili tedaj le preprosti ljudje, izobraženci so govorili nemško. Levstik nam je odprl oči, pokazal nam je lepoto slovenskega jezika, dvignil je v nas ponos in samozavest.

Naši voditelji so nas prodajali za skledo leče. Z bičem satire je pregnal Levstik te krive preroke. Ustanovil je političen list in pokazal nam je pot in cilj. Bil je prvi naš resni politik.

Naši ljudje so pisali takrat slabo slovenščino in bil je zopet Levstik, ki jih je v »Napakah slovenskega pisanja« učil, kako je treba pisati.

Levstik je bil med prvimi, ki je organiziral delo za naš največji slovar, Levstik je bil med prvimi, ki so obujali k življenju in vodili dramatične krožke in čitalnice.

Tudi v našem slovstvu je vladala tedaj zmeda. Prešeren je bil tedaj pozabljen, kraljevali pa so tu ljudje bobnečih fraz. Tudi tu sem je posegel Levstik s svojo močno roko. Vrgel je z oltarja te smešne malike in odkril nam je Prešerna in njegovo veličino.

Levstik je bil naš najboljši kritik. Dobro je ločil žito od plevla, zrnje od plev.

Levstik pa je bil tudi velik pesnik, predvsem velik mladinski pesnik in pisatelj. Nihče se ni prej tako poglobil v otrokovo dušo kot on. Nihče ni ljubil tako mladino kot on. In nikogar mladina še danes tako ne ljubi kot prav Levstika, pa najsi se naslaja ob njegovih živahnih pesmih ali ob njegovem »Krpanu«. Njegove mladinske pesmi ostanejo. Levstikov »Martin Krpan« pa je delo za male in velike, za preproste in učene, za nas in za bodoče rodove.

Levstik je bil mož volje in dela. Vse njegovo življenje je bilo neprestana borba. Borba za resnico in pravico, borba za napredek in našo prostost!

Mnogo let je, kar je Levstik umrl. Mnogih takrat slavnih mož ne poznamo več, mnogo slavljenih pesnikov je že padlo od tedaj v pozabljenje. Levstik ne! On je še vedno živ med nami. Še posebno živ pa je v srcih naše mladine.

Albert Širok.

FRAN TRATNIK.

Nedavno, no — nekaj let je pač že od takrat, morebiti kakih trideset ali malo več, sem se seznanil v »Narodni kavarni« z nekim mladeničem. Bil je v razkošnem razpoloženju, kajti pravkar je premagal svojega soigralca na biljardu. »Fran Tratnik, umetniški kandidat,« se mi je predstavil in mi začel praviti, od kod prihaja, kaj je do zdaj počel, tudi o neki, ne vem koliko kvadratnih metrov veliki sliki mi je pripovedoval in še marsikaj, kar mu je šlo takrat po glavi. Aha! že zopet eden, sem si mislil. Če gre tako naprej, bomo v kratkem deželo zavzeli. Nekaj nas je že skup, naj jih pride še kak tucat mladih, potem smo na konju. —

Leta so minula. Najina pota so šla narazen. Jaz sem še vedno kolebal med Münchenom in med domačim »morostom«. Kadar sem se navzel v Izar-Atenah dovolj modrosti in je zapihal mlačni jug, takrat me je začel vleči magnet domotožja nazaj v domovino. Ko pa sem se tu nasitil domače hrane in drugih dobrot, me je pognalo zopet tja na sever. Tako je šlo še nekaj let. Tratnik pa je krenil v Prago hladit tam svojo dušo in okušat trpki sad spoznanja. Šele čez leta (pozimi 1903.—1904.) sva se vnovič sešla za nekaj časa v Pragi. Obiskoval je takrat specialno šolo H. Schweigerja, obenem pa se je tudi že samostojno udejstvoval.

Kmalu nato, ko je duh sodobnosti začel podirati stare palače in je razdejal v židovskem delu mesta in okoli njega kar cele ulice, me je zaskalelo in z gnevom v srcu sem se napotil v domovino.

Tratnik je ostal še nekaj časa v Pragi, potem pa je tudi on poromal tja, kjer raste umetnost kar tako po vseh voglih in kotih in od koder sem se jaz poslovil za vedno. Kaj se je vse med tem časom

godilo, kako smo hodili v šolo, kaj smo se tam učili itd., vam zdajle res ne morem na dolgo in široko razlagati. Morebiti vam ob priliki Tratnik sam kaj več pove o tem, saj zna ne le slikati, ampak tudi lepo pisati.

Sicer pa mislim, da je to stvar naših umetniških zgodovinarjev. Ti vam znajo o nas vse več povedati, kot pa vemo mi sami o sebi. Oni vam bodo vse podrobno razložili: Kdaj smo zagledali luč sveta, kakšne prismođarije smo uganjali v svojem življenju in zakaj je moralo vse to prav tako biti in nič drugače, kako smo se šolali, kako smo se prebili skozi razne umetnostne struje in začeli po lastnih nogah hoditi, kaj vse in kako smo ustvarjali, kako imenitni ali neimenitni ljudje smo, in še več takih lepih reči. Zvedeli boste ob Tratniku tudi še kaj o socialni in literarni umetnosti, o ekspresionizmu, surrealizmu in o novi stvarnosti ter še o drugih bolj učenih stvareh. Kako, da ne? Saj so se oni vendar vse to učili. V posebnih bukvah bo to zapisano in po njegovi smrti se boste morali še v šolah učiti. Pa zadosti o tem. Verjemite mi, nisem hotel s svojimi besedami smešiti ali v nič devati naših pridnih zgodovinarjev in kritikov, saj so skoraj vsi skoz in skoz dobri ljudje in tudi ne samo taki učenjaki, kot se delajo, nekateri med njimi se še celo prav dobro na življenje razumejo. Naj imajo oni besedo tam, kjer jim gre. Jaz pa sem krotek človek. Vem, da se boste morali dovolj guliti latinščino, matematiko, mineralogijo in druge prevažne predmete, no zdaj so vam naložili še umetnostno zgodovino. Res, reveži ste, — veliki reveži! Zato vas nečem še jaz mučiti z učenimi teorijami, ampak se bomo kar tako preprosto pogovorili o tistem, kar vsi razumemo.

Skrivnostno je naše življenje. Duh se meša z materijo. Vse se giblje in se spreminja in se podi skozi večnost brez miru in brez odih. Nikdar potolaženi hrepenimo v paradiž, pa teža materije nas meče ob tla. Solnce nas obseva in noč objema naše utrujene ude. Ljubzen in sovraštvo, radost in trpljenje, svetloba in tema — tako je naše življenje. In spoznavati smisel teh skrivnosti, jih preživljati in jih razodevati, to je stvar umetnikova. S srečnimi vriskati, s trpečimi

Fr. Tratnik: *Begunka pri zibelki.*

trpeti, zanikerne dramiti, slepe voditi, bolne tolažiti, zdrave vzpodbujati, to je stvar umetnikova.

Bili so časi, ko so nekateri razumeli smisel poslanstva, ki ga je Bog naložil umetniku. Spoznali so, da človek sam ni nič, da je le prasek v večnosti.

Spoznali so, da smo priklenjeni drug na drugega s silo ljubezni in da korakamo skupaj drug ob drugem, opirajoči se drug na drugega, odgovorni drug drugemu v večnost. Spoznali so, da so v nas modro razdeljene pravice, pa tudi dolžnosti.

Danes pa smo ločeni. Oni hodijo tja, mi sem. Oni vriskajo v svoji razuzdanosti in oholosti in se pode kakor obsedeni skozi življenje. Nam pa sta ostali žalost in trpljenje. Trpljenje v vseh prečudnih varijacijah je naša dota, ki nam jo je poklonila sodobna človeška družba in jo je potrdil naš narod. In le včasih, kadar nas Bog poboža, zažari v nas radost in vzplamene že skoraj pogašeni kresovi.

Pa čemu, vrabca, nam pripoveduje take stvari, se vprašujete, ko stoji vendar zgoraj zapisano: »Fran Tratnik«? Potrpíte, povedal vam bom. Rojeni smo bili v časih, ko so začeli pokati temelji naše prepele kulture. Rastli smo v časih, ko so se začeli zaobracati pojmi, ko se je začela laž mešati z resnico in je človek pozabil, od kod je, kdo je in čigav je. Takrat je vstal demon zmede in začel svoj pohod po vsem svetu in tudi ni prizanesel našemu narodu. Zakril mu je oči pred solncem, da ne vidi več njegove lepote, zapeljal ga je na kriva pota, razkazujoč mu laž za resnico, grdobno za lepoto. Mi pa smo z začudenjem gledali te dogodke, in zabliskalo se nam je pred očmi. Spoznali smo, da prihaja novi čas in da ni poti nazaj in da moramo naprej v boju s svetom in sami s seboj, naprej čez razvaline, goščave in močvirja, tja, kjer se onstran črte megleno svetlika lepše življenje. In kakor ni bilo prizaneseno nobenemu slovenskemu umetniku, tako tudi Tratniku ne. Zgodaj že se je seznanil s sivo teto, ki ji je ime Skrb. Ostala mu je zvesta spremljevalka skozi vse življenje.

Zgodaj že je videl, kako se borijo in mučijo tisoči in milijoni za one, ki uživajo brez usmiljenja in brez vesti sadove njihovega truda in trpljenja. In zbolelo ga je v dušo. Boj in trpljenje okoli sebe, boj in trpljenje v sebi sta mu postala pravo življenje, iz katerega črpa snovi za svojo umetnost. Tako nam je danes Tratnik najizrazitejši oblikovalec sodobne človeške mizerije, umetnik, ki živi in trpi s trpečimi, ki je beden z bednimi, umetnik še poln hrepenenja in strasti kakor nekdanj, ko je začel svojo trnjevo pot. »Še tako mlad in že petdeset let!« s temi besedami prične direktor P. Golja čestitati jubileantu Tratniku. Oh, oh! čemu bi zdihovali! Petdeset let, kaj pa je to? No, seve za neizkušene mladeniče — hm, razumem. Ampak mi, ki imamo te ropotije že daleč za seboj, vemo, da se za umetnika takrat šele začena pravo življenje. Poglejte starega Rembrandta! V svoji zapuščenosti in samoti je ustvarjal najlepše umotvore, kar se jih more zamisliti človeški duh. Poglejte Tiziana! Kuga mu je morala v njegovem 99. letu izbiti čopič iz rok, ker ni hotel zlepa umreti. Poglejte Michelangela in njegovo Sikstinsko kapelo! In Tratnik sam pravi o sebi: »... Sredi svojega pota sem...«

Torej: pogum! Naprej, čez drn in strn, naprej, tja, kjer se v megleni daljavi odpirajo nebesa.

R. Jakopič.

RUDOLF KRESAL:

VESOLJNI POTOP NA KITAJSKEM.

V sobi je toplo. Večer je. Od stropa visi nad veliko mizo električna luč. Vse tiho je. Oče bere dnevnik. Nihče se ne gané. Otroci so tihi, poglobljeni v knjige.

Vendar Ivan je že nekaj časa nekam čudno izpremenjen. Zamišljeno gleda predse, zdaj pa zdaj pogleda očeta, nekaj bi ga rad vprašal, a zdi se, da se ne upa.

Kaj je?

Da je Ivan popoldne bral dnevnik, ne ve ne oče ne mati. Vse je prebrskal, prebral vse naslove, a zaželenega ni mogel najti. Skoro v vsakem dnevniku je bilo kaj izstriženega. Nejevoljen in potrten je zložil dnevnik na kup in vse popoldne skušal priti stvari, ki ga je mučila, do dna.

Zdaj, ko so povečerjali, se mu nudi ugodna prilika. Ali bi vprašal očeta? Sestre so za šolo že pripravljene. To ve. Vse popoldne so se učile. Anica je že trudna, zdeha, kima z glavo, kakor bi se ji hotelo že dremati.

Naj bo karkoli, vprašal bo.

»Oče, ali je na Kitajskem res vesoljni potop?«

Oče ga je začudeno pogledal. Videti je bil veselo presenečen. Še Anica je dvignila glavo in se vprašujoče, s svojimi velikimi otroškimi očmi zastrmela v Ivana.

Vesoljni potop? Pa na Kitajskem? so mislili otroci. Oče pa se je smehljaj. Vprašal je:

»Kdo pa ti je o tem pravil?«

»Kamnikar, oče! Ta, s katerim sem se včeraj popoldne učil. Pravi, da je na Kitajskem vesoljni potop. On je bral v dnevniku!«

»A, torej si mi ti danes popoldne premetal vse dnevnik?«

Ivan je zardel, pobesil glavo in nemo pokimal. Oče ga je le malo ostro pogledal, vstal, stopil k svoji pisalni mizi in se vrnil z nekaj listki, ki jih je bil izstrigel iz dnevnikov.

Nastal je globok molk. Oče je prebiral izstrižene listke. Otroci so napeto pričakovali. Čez nekaj časa pa je oče z globokim glasom pričel pripovedovati:

»Da, otroci. Kitajsko je to jesen doletela strašna nesreča. Učenjaki pravijo, da je to največja povodenj, ki je kdaj doletela kako ljudstvo. V šoli ste gotovo veliko slišali o vesoljnem potopu, kako je nekoč v davnini štiridesetih dni noč in dan neprenehoma deževalo, da so reke prestopile bregove, poplavile vso suho zemljo — in da

so tam, kjer se je to zgodilo, potonili vsi ljudje. Le Noe, njegova žena, sinovi in hčere in izbrane živali da so se rešili na ladjo.

Nekaj podobnega, in še vse bolj strašnega, kakor piše sv. Pismo, se je zgodilo letošnjo jesen na Kitajskem v dolini reke Jangsekiang. To je največja kitajska reka, ki teče po najrodovitnejši in najbolj gosto naseljeni kitajski pokrajini.

Ob običajnem stanju vode je reka široka eno angleško miljo (1609 metrov). Danes pa, ko je na dolžini tisoč milj prestopila svoje bregove, se razliva preko polj, vasi, trgov in mest, je velikansko morje. Nikjer ni videti bregov. Vseposod razburkana umazano-rumena vodna gladina, ki se širi in dviga in uničuje v svoji razbesnelosti vse kar doseže. In kakor da se je vse zarotilo proti nesrečnemu kitajskemu narodu, vode ne upadajo, neprenehoma rasto, veletok Jangsekiang in njegovi veliki pritoki Han in Siang širijo strah in grozo vseposod, trosijo smrt med milijone Kitajcev, ki so brez strehe in brez kruha.

Ledeniki v visokogorovju zapadne Kitajske, kjer so zadnjo zimo razgrajali viharji, kakršnih kitajski narod ne pojmi že 60 let, so se letošnje poletje ob veliki vročini stajali — in zdaj drvi snežnica že nekaj mesecev z nepremagljivo silo z gor na širne kitajske ravnine, uničuje neslutena bogastva, preplavlja velikanska polja, ki so posejana večji del z rižem in bombažem. Varnostni nasipi so porušeni. Voda je porušila celo železniški nasip, eno redkih suhih mest, na katerem je nesrečno ljudstvo iskalo zadnje rešitve. Vsi so našli smrt v hladnem grobu neprizanesljive, v daljavo bobneče reke.«

Očetov glas se je zdaj pa zdaj stresel. Govoril je zdaj tiho, zdaj z dvignjenim glasom. Kdaj pa kdaj se je zastrmel v kak list pred seboj in za en trenutek umolknil. Potem pa je spet izpregovoril s čudno svečanim glasom, kakor bi molil.

»Otroci, morda ni prav, da vam pripovedujem vse te strahote, morda ni prav, da begam vaša otroška, mlada, mehka srca s stvarmi, ki morejo odraslemu človeku vzeti upanje, ali pa mu dati sanje, ki jih potem dolgo ne more pozabiti. Ali mislim, da je prav, če spoznate vso veličino prirode, vso njeno veliko silo, s katero hrani milijone ljudi — in jih, kadar pride čas — spomni, kako so majhni proti njej.

Pomislite, da štejemo Slovenci le malo nad en milijon duš, na Kitajskem pa je zdaj izpostavljeno lakoti 50 milijonov ljudi. Njihovi domovi so porušeni, orodje, blago, pridelki odplavljeni. Kdor se je mogel, se je rešil v gore, da pod milim nebom, pod žgočim solncem, v najhujši vročini, in v mrzlih nočeh počaka, da vode upadejo, da se prikaže spet suha zemlja. —

Ali vsi se niso mogli rešiti. Od dolgih procesij globoko upognjenih beguncev, otrok, žen, deklet, fantov in mož, ki so vzeli s seboj v zadnjem trenutku le kar so še mogli doseči, jih je našlo smrt blizu pol milijona. Morda več. Točnega števila ni mogoče ugotoviti. — Nad tistimi pa, ki so si rešili vsaj golo življenje, nad milijoni nesrečnežev, sta zagospodarila kuga in lakota. Česar ni pogubila voda — to bodo pokopale kužne bolezni in glad.

Velemesta Hankan, Wuchang in Hanyong so potopljena v vodo in temo. Po cestah, ki so še nedavno sijale v velikomestnem razkošju

luči, vozijo zdaj parniki in rešujejo ljudi, ki so ostali živi. Elektrarne so v temi. Tovarniške in avtomobilske sirene so potihnile, nikjer ni slišati drdrajočih koles, od nikoder ne prihaja žvižg lokomotive. Vse je predano smrti. Vse je opustošeno, vse razrušeno. Le valovi bijejo drug ob drugega, ob poškodovane palače, ob čolne in ob stene velikih parnikov, s katerih je slišati le stok, obupne krike in ostra povelja kapitanov.

O, in zdaj pa zdaj leti nad rumenim morjem velika jata železnih ptic. Letala ropočejo. Ljudje so v njih, ki opazujejo, ali bodo vode kmalu odtekle.

A vode ne odtekajo. Le žrtve rasto in vsepovsod nastaja smrtna tišina.

Sredi noči pa se tu pa tam nenadoma razsvetli nebo. Iz bijočih valov švigajo kvišku velikanski ognjeni zublji.

Gori! — Gori!

Kje?

Voda ne gori.

V poplavljenem mestu gore visoke palače. Zdi se, kakor da gore pljuskajoči valovi, kakor da se — od neznane roke zažgani — spešajo vse više — dokler plameni ne objamejo vse palače, ki se še dvigajo iz vode — in ne nastane na morju vode ognjeno jezero. Prasket padajočih tramov, trušč podirajočih se sten, vpitje in sirene parnikov sekajo noč in oznanjajo novo nesrečo.

Nad vso pokrajino je razlit obup. Noč, dolga noč groze in molitve.

Oče je umolknil. Mrko, pa vendar s čudnim, dobrim ognjem v očeh je gledal zdaj tega zdaj onega, kakor bi hotel reči:

Naj vam bo vse to prizanešeno.

Čez nekaj časa je vstal in sedel med otroke.

»No, kaj vam je?« jih je vprašal smehljaje, pobožal Anico in prijel Ivana za roko.

Ali nihče mu ni odgovoril. Ivan in Anica sta glavi sklanjala globoko na prsi. Anica je zdaj pa zdaj vzdrhtela. Ivan je bil blede — in oči so se mu čudno svetlikale. Čez nekaj časa pa je sunkoma dvignil glavo in naglo, kakor vročično, izpregovoril:

»Oče, jaz bom kapitan!«

In spet je sklonil glavo in se zamislil.

Bog ve, ali bi bil rad kapitan zato, da bi tistim ki so v nesreči — pomagal — ali — ali zato — da bi bil, kadar bi se vode razbesnele — bolj in bolj na — varnem...

O, Ivan je dober fant. Tako zamišljeno sklanja glavo. Zdaj se gotovo že posluša, kako ukazuje mornarjem. Gotovo gleda v duhu, kako vodi po sivih valovih svojo ladjo in pomaga potapljajočim se ljudem. O, Ivan je dober fant! — Vse bolj je zamišljen. Obraz je zmerom bolj resen — prav tak — kakršnega ima kapitan, kadar je vihar na morju.

STONE GASPARI:

LJUBLJANA V JESENI.

Letos sem bil Prečkovemu Tinetu iz Podgorja za botra. Kajpada, dobil je uro in verižico. Po birmi sem obljubil še Tinetu, da pojde v jeseni z menoj na velesejmo, če bo z uro lepo ravnal. Septembra, ko sem bil spet v Podgorju, je ura res še prav lepo in enakomerno tiktakala. Čudo! Ali oče Prečk mi je povedal, da je ura počivala ves čas v omari in da je fant le verižico nosil, ker ni hotel zamuditi velesejma. Zato pa verižice ni bilo nikjer. Nekje za žago jo je bil izgubil Tine, ko se je plazil čez klade. Pomežiknil sem pomenljivo, pa Tine je odmajal trdovratno z glavo, češ, da se za verižico nisva zmenila.

Pa sva šla. Dobro sva zadela! Mnogo je pokazala letošnja jesen Ljubljana.

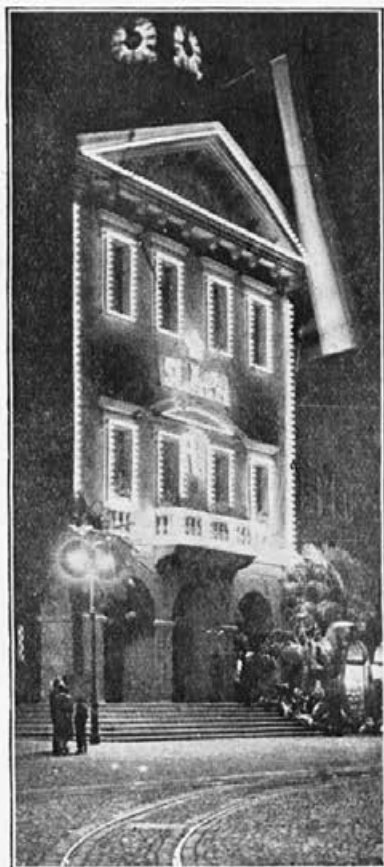
S tramvajem sva se potegnili s postaje skoraj prav do blagajne pri velesejmu. Vreme se je držalo nekaj kislo, pa v paviljonih se nisva brigala zanj. Prijel sem Tineta za roko, da bi se ne zamešal v gneči. Prav lahko se to zgodi! Kdo ga bo iskal in klical po celem velesejmu! Kakor cekine je naredil Tine oči, ko sva stopila v tujsko prometno razstavo. Vsako mesto je imelo svoj kotiček. Reliefe sva tudi ogledovala. Zdaj Tine že ve, kaj je relief! Nekje sva pritiskala na gumb, da so se prižigale po celem našem zemljevidu lučke: rdeče, zelene, rumene. To ni bilo kar tako zaradi lepšega! Čitati je bilo treba pri gumbih. Za Tineta je šlo to prepočasi, zato sem pojasnjeval jaz: rdeče — letovišča, modre — zdravilišča, zelene — toplice, rumene — sportni kraji itd. V Novem mestu sva šla po dolini gradov, v Kamniku mimo železnega viteza, v Krškem mimo starih listin in grbov. Povsod sva imela oči. Ali kaj pomaga, ko je naju potiskala gneča dalje. Vedno dalje! Za 2 Din medu sva pokusila. Gospodar naju je od daleč pogledal iznad naočnikov; menda me je spoznal. Pokimal sem mu, da je med prav dober. In Tine mu je tudi pokimal. Pri gramofonih sva počakala do konca tisto: »Pastirc pa prav: Juhé, juhece —« Mimo kokodajsk in kikirikijev sva jo pobirala hitreje. Tine je dejal, da tam notri nič kaj ne diši. Moj Bog, v nobenem kurniku ne diši! Tineta je pa le drugam mikalo! Tja, odkoder je slišal lajno: Tm, tatá — tii tatá — Ko sva prišla iz higienske razstave, kjer sva spet vse oblezla in pretaknila, sva zavila k toboganu in vrtiljaku. To je bilo za Tineta! Na tobogan se res nisva upala, ker je skoraj vsakega metalo kot žogo; smejala sva se pa kakor dva rovtarja. Nazadnje na vrtiljak! Škoda, ker je začelo ravno takrat pršiti. Kmalu naju je v loku odneslo na dež, potem vedno više. Kakor v aeroplanu sva frčala za 2 Din. Prekratko je bilo!

Zazvonilo je poldne. Odšla sva z velesejma. Vse mesto je bilo zakrito v zastavah. Izložbe na ulicah so opominjale na veliko slanje:

na odkritje spomenika kralju Petru. Tine — neroda se je kar zazijal tja čez ulico v izložbo; toliko, da sem ga o pravem hipu izmaknil tramvaju. Tudi v Rio sva šla. Zaradi Tinetovega firbca. Ko se je hladil s sladoledom, se je ogledal povsod prav moško ter pripomnil, »da je tu vse kakor na fedrih«. Popoldne sem kupil vstopnici za film »V kraljestvu Zlatoroga«. Velika dvorana v »Unionu« je bila natlačena. Šumelo je kakor v panju. Tine se je zagledal v velike električne lestence na stropu. Kaj, če bi se utrgali! Ravno nanj na glavo! Dreignil sem ga, da bo film tam spredaj na belem platnu in ne na stropu. »Saj vem!« se je užaljeno odrezal. Ugasnile so luči, na platnu se je posvetilo in oživel. Dve dobri uri sva nepremično občudovala lepoto slovenske zemlje: Ljubljana, Sava, Kranj, Jesenice, Vintgar, Podkluka, Triglav, Bohinj, Bled... trije prijatelji-planinci nerazdružno skupaj... naše polje, naše kmetiško ljudstvo, naš gozd, drvarji, pastirji na planinah, plavž... naše gore, živali in rastline, sirarstvo, plezanje... vlak brzi ob Savi... jesen, tišina ob jezerih, megle po naših dolinah... zima, sneg na vrhovih — smuk, domov — — Tine se je pretegnil in vzdihnil: »Še lepše kot zares!«

Zunaj je bil že mrak. Hladno, prav jesensko je pihalo. Mislil sem na drugi dan: mogoče bo le solčno. Tine je molčal; mislil je menda še na naše planine. V tistem hipu so se zasvetile žarnice preko mosta do mestne hiše. Od daleč sva zaslišala godbo. »Baklada bo!« sem dejal bolj sam sebi. »Kaj bo?« ni razumel Tine. »Obhod po mestu z godbo in z lučmi. Pred mestno hišo pojdiva, tam bova vse videla!« Vsa mestna hiša je bila v vencu žarnic; najmočnejše je svetila velika črka A. Komaj sva se prerila na Mestni trg, toliko je bilo ljudstva. Tine ni nič izpraševal, samó držal se me je za rokav in gledal. Kmalu je začel obhod: dolga, dolga vrsta lampijončkov v jugoslovenskih barvah. Neprestano so svirale godbe, lovili so se vzkliki omladine, pesem je odmevala po mestu. Vsi obrazi so odsevali kakor prižgani: slava!

Ponoči je deževalo. Tine se je že ob petih prebudil: »Boter, dež!« Potolažil sem ga kljub temu, da sem bil sam nejevoljen: »Kar zaspi še, Tine, saj bo nehalo!« Res je ob devetih posvetilo solnce. Kakor čudež se nam je vsem zdelo. K odkritju spomenika nisva šla; zakaj Tine je bil le premajhen za tisto velikansko množico. Tam ne bi nič videl. Zato sva se nastavila v prvo vrsto pred kavarno »Zvezda«. Čakala sva spreveda potrpežljivo nad eno uro. Pa, saj so tudi drugi čakali in čakali! Nihče se ni odmaknil, da bi ne izgubil prostora. »Ali

te kaj bolijo noge, Tine?« sem se sklonil k fantu. »Prav nič!« se je pohvalil. Pa sem vedel, da je težko stal, ker je menceal z nogami. Sreča, da naju je grelo solnce! Končno: godba! Vsa nepregledna vrsta se je razživela. Tine se je nagnil naprej: »Ahá, že gredó!« Od veselja je poskočil in me prav po prstih desne pohodil. Prihajali so. Brez končen spreved zastav, Sokolov, gasilcev, skavtov, društev, narodnih noš. Godbe so udarjale, četverstopi so se vrstili mimo, roke so mahale in pozdravljale: Zdravo! Živio! Ljubljana je praznovala in slavila...

Spomenik sva si ogledala popoldne. Marsikaj sem moral povedati Tinetu: da je spomenik delo slovenskega kiparja Lojzeta Dolinarja, da je narejen iz našega kamna, da so zanj darovale vse slovenske občine. O blagopokojnem kralju Petru je vedel Tine že marsikaj sam, predvsem o njegovi težki poti čez Albanijo. Tudi, kako

takle spomenik izvrše, sem mu razložil. Ne vem, če si je prav zapomnil. Dejal je, da bo to opisal v »Našem rodu«.

Teta, pri kateri sva stanovala, naju je silila, naj ostaneva še do malega Šmarna v Ljubljani. »Ne moreva,« sem dejal obrnjen k Tinetu, »fant mora jutri v šolo«. »Ne, ne!« je hitro odkimal. »Gospod učitelj je dovolil!« Teti se je dobro zdelo: »No, vidiš!« »Pa ostaniva!« sem pomajal z ramami.

Skoraj bi pozabil: akrobate sva tudi videla! Tri naše fante visoko v zraku na žici! Hodili so, klečali, tekli, ležali na žici kakor na tleh. Tudi na glavi je stal eden. Vso svojo spretnost so pokazali, ko so šli vsi trije čez. Tinetu ni ugajalo, ker

so nosili tisti neroden drog s seboj. »Ali bi šel ti brez droga čez?« sem ga zafrknil. »Jaz bi se kar z rokami lovil. Saj vem!« In vendar ni verjel samemu sebi. Povedal pa mi je prav, da se takile akrobati z drogom love. Dobro je vedel!

Na mali Šmaren se je le vreme zasukalo. Prav prijetno solnčno popoldne je bilo. Na Kongresni trg pred cerkev so se zgrinjale velike množice k pevskemu koncertu, kjer je bilo blizu 2.500 pevcev in pevk. Takega koncerta res še ni slišala Ljubljana. Toda res je tudi, da Tine ni mnogo videl ne slišal. Precéj zadaj sva stala. Ljudje pa se tam zadaj niso zadosti brigali z petje. Ves čas so stopicali sem in tja ter so se med seboj pomenkovali. »Pst!« sem poskušal miriti. »Nič ne slišim!« Zabrusili so mi: »Pa pojdite tja naprej!« Spredej so bili sedeži predragi, zato sva rajši ostala zadaj. Le drugam sva se premaknila, ker sva bila oba užaljena. Tine je zelo, zelo grdo gledal tja na one. Sredi petja je nenadoma zavrelo navdušenje. Pripeljala se je h koncertu kraljica Marija. Sedla je na okrašen oler, ki je bil zanj pripravljeno. Vse je stalo na prstih in stezalo vratove, toda

bilo je preveč ljudstva, da bi jo vsak videl. Vzdignil sem Tineta, kolikor sem ga mogel: »Ali jo vidiš?« »Mhm!« »Katera je?« Poleg kraljice sta sedeli še dve dvorni dami. »Tista, ki je najlepša!«

Zbor je mogočno odpel Bože pravde...

Po koncertu sva šla v kavarno. Kupil sem Tinetu malinovec. Z enim požirkom ga je izlil vase. Kakor da bi on pel, tako je bil žejen. Ko se je obrisal, me je prav hvaležno pogledal. Tak priliznež!

Zvečer sva se odpeljala domov.

Šele med vožnjo sem Tinetu zaupal, kaj je še bilo tiste dni v Ljubljani. Na prostem so uprizorili dve gledališki predstavi: v Tivoliju »Gorenjskega slavčka«, na Kongresnem trgu pa »Slehernika«. Po vedati sem mu hotel, da mi je denarja zmanjkalo in da zato nisva šla gledat.

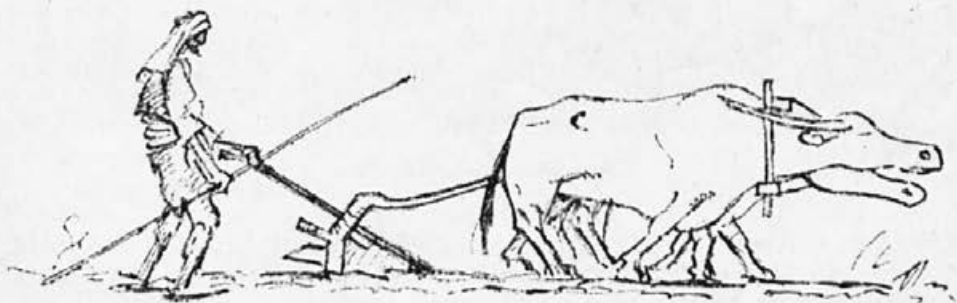
Ali Tine je že kinkal z glavo in prav nalahko vlekel dreto...

Zbogom, Ljubljana!

ALBERT SIRK:

V MACEDONIJI.

Bilo je za počitnice, v najhujšem poletju. Ves poten sem stopil v železniški voz. Vlak se je zganil in kmalu je zdrčal z vso naglico proti jugu. Poiskal sem si primeren prostor v kupeju, zakaj dolga pot je bila še pred mano. Od najsevernejše točke naše države sem se namenil na najjužnejšo, od avstrijske do grške meje. Vlak je drčal naglo proti jugu. Minevale so ure, prišel je večer, prišla je noč. Vlak je drčal dalje. Vstajalo je solnce. Divje so se podili telegrafski drogi

Orač.

mimo, veselo so švigale žice ob mojem oknu navzgor, navzdol. Poldan. Večer. In spet dolga, dolga noč. Vlak pa je drvel dalje, dalje, dalje.

Šele tretjega dne sem prišel na cilj. Velika je Jugoslavija!

V začetku se je vil vlak med griči po dolini. Mimo mene so bežali vinogradi, njive, polja, travniki, gozdovi. Na desno griči, na levo griči, le tam na zapadu gorovje. Vlak je odhitel čez Dravo. Kasneje nas je spremljala dolga pot tja prav do Zagreba Sava.

Od Zagreba do Beograda sama ravnina. Vsenaokrog neskončna polja. Vsepošvobodno žito; tu in tam koruza in sladkorna pesa, nato zopet

žito, koruza, žito. Ko je zapihljal veter in je žito vzvalovilo, se mi je zazdelo, da sem na parniku: vsenaokoli morje, neskončno morje.

Od Beograda proti Nišu ravnina polagoma vzvalovi, pojavijo se griči, najprej mali in redki, nato se spremenijo v zelena brda, ki nas prijazno spremljajo do Niša in še naprej. Vročina postaja vedno hujša, vedno neznosnejša. Vagoni so razbeljeni. Zeleni griči polagoma rumenijo, rjavijo in kmalu nas obdajajo ob obeh straneh pusta brda. Nikjer gozdiča, le tu in tam revno grmičevje in pustinja. Obdelane so le doline, še te nekam čudno. Volov tu ne poznajo, orjejo pa z mršavimi bivoli in po večini še z lesenimi plugi. (Glej sliko.) Če pride orač na njivi do grmiča, ga ne poseka, ampak se mu s plugom

Ciganski kvartir v Skoplju.

ogne in ga obkroži. Morda se mu zdi škoda posekati grmič. Tako malo lesa imajo tod. Tod na vaseh kurijo po večini s slamo in posušenim gnojem. Sela so revna. Hiše so zidane z opekami in blatom. Hlevov ni, namesto teh so staje s plotom. Živina živi zunaj. Že z vlaka lahko opaziš, kako se tu in tam prosto pase čreda svinj.

Vlak drči naprej. Dolgo nas spremlja reka Morava. Zdaj je na levi, zdaj na desni. Včasih se bojiš, da ji zmanjka vode. Pa so zopet mesta, kjer se ti zdi, da je zelo globoka.

Naenkrat se dolina razširi. Oko se ti veselo pase po zelenju. A prekmalu se brda zopet stisnejo. Veselo razpoloženje mine. Zdaj nas je zapustila še Morava, obrnila se je proti jugozapadu.

Tu je šele pravi jug! Solnce je kot žerjavica. Mrtva pokrajina me je uspavala, kar same so mi legle oči skupaj. Čul sem le še enakovmerno ropotanje vlaka. Ko sem se prebudil, bil sem že v Skoplju.

Vse se je gnetlo proti vratom. Tudi jaz sem vzel svoje stvari in sem izstopil. Tu se je odprl zame nov svet. Pisana množica ljudi je pred mano. Mešanica raznih jezikov, mešanica raznih tipov. Med množico je mnogo Turkov, Arnavtov in ciganov. Pred postajo kriči vse vprek. Tu je velika vrsta čistilcev. Za dva dinarja ti osnažijo čevlje, da se ti svetijo kot zrcalo. Tam so zopet nosači. Majhni, a mišičasti možje, skromni in uslužni. Po večini so to cigani. Za mal denar ti prenesejo še tako težke kovčege.

Ustavil sem se pri sorodnikih. Tu sem se odpočil, umil in nekaj prigriznil. Nato sem šel zopet na ulico. Sorodnik me je vodil. Mesto me je zanimalo. Pa saj je tudi res čudovito mesto Skoplje! Posebno za slikarja.

Arnavt in Turčin pri kupčiji.

Turški trgovec.

Prišla sva v novi del mesta. Kralja Petra cesta! Ulica široka, lepe stavbe, trgovina pri trgovini, hoteli, gostilne, slaščičarne. Precejšen luksus. Po cesti je pravkar začela večerna promenada.

Šla sva dalje. Povsod gradijo. Stare bajte podirajo in na njih mestih vstajajo nove stavbe.

Bolj ko sva se oddaljevala od središča, bolj so se hiše nižale in redčile, nazadnje se je skrival le kakšen dvorec še tu pa tam za zelenjem. Zelenja pa je vedno več. Tam ob Vardarju začenja celó lep park. Na drugi strani Vardarja pa, glej, turški kvartir. Razsežen je in čuden. Nizke pritlične hišice, nad njimi pa čuvajo džamije — turška svetišča — z visokimi tankimi minareti. Na ožganem brdu pa kraljuje grad cara Dušana.

Prvi dih večera. Solnce se je trudno nagibalo k zatonu. Ves zapad je zablestel v zlatu.

Kmalu sva bila v tem čudnem delu mesta na oni strani mosta. Mrak je že prežal izza temnih kotov ozkih ulic na naju. Kot da sva v začaranem mestu. Vsepovsod skrivnostna tišina. Le odmevi korakov dveh, treh Turčinov, ki so šli brez besed mimo. Zdaj pa zdaj se je pojavila »bula« — zakrita turška žena, za hip je kot v negotovosti obstala, nato pa je hušnila mimo kot prikazen in se je potopila v mrak. Nato zopet mir. Kot da hodiva po izumrlem mestu, strahotno odmevajo koraki. Noč je že legla na zemljo. Polagoma so se vžigale luči. Moj sorodnik me je povabil: »Vrniva se, pojdeva v kinematograf!« »V kinematograf v tej vročini?« sem ga vprašal začudeno.

On mi je pa pojasnil, da imajo tu poleti kinematografske predstave na strehi, kjer prijetno pihlja. Tu sediš pri pogrneni mizi in gledaš film. Medtem lahko piješ pivo, srebaš sladoled in če te je volja lahko tudi večerjaš. Že sva se hotela vrniti, kar naju je privabila ciganska godba v gostilno.

Tu je bilo veselo razpoloženje. Divje ciganske pesmi. Duh po turški kavi in vinu. Zdaj pa zdaj so tudi nastopile »pjevačice«, pele so srbske narodne pesmi.

Mene so zanimali tudi gosti. »Poglej ta dva tam pri mizi« mi je namignil moj sorodnik, »eden je Turčin, drugi pa Arnavt«.

»Kaj so vsi Arnavti tako raztrgani?« sem vprašal.

»Po večini! Na obleko res ne dajo mnogo. Navadno jo podedujejo od svojih očetov in dokler ne razpade na njih v cape, si ne preskrbijo druge. Arnavtov ni mnogo v mestu. Po večini živijo v okolici in so kmetje in pastirji. Le enkrat na teden, ko je »piac«, to je tržni dan, pridejo v velikem številu v mesto. Prihajajo pa z osli, s konji ali z volmi. Njih voli so zelo majhni, le malo večji od naših telet. Pri vozu pa je vse leseno, tudi oje in kolesa. S takimi vozovi pridejo 5 do 6 ur daleč in so veseli, če zaslužijo pri tem 5 »bank« ali po naše 5 kovačev. Zelo skromni so in obenem zelo varčni. Ves prihranek zmenjajo čimprej v zlato in srebro.

Oni Turčin, ki je govoril s tem Arnavtom, je bogat trgovec (Glej sliko!). Sploh so Turki sami trgovci, in sicer dobri trgovci! O — na trgovino se razumejo. Na obleko tudi oni ne pazijo, menda tudi preveč posedajo po tleh, da bi lahko bili čisti. Ali obraze imajo inteligentne. Samo poglej tegale, ki je pravkar vstopil! (Glej sliko!) To je pravi turški tip. Fine poteze izdajajo v njem misleca in učenjaka, a je čisto preprost trgovec s slaščicami. Obleka mu je seveda precej zanemarjena. Še cigani so bolj čisti. Sploh pa so tu cigani drugačni. So sicer živahni in ljubijo glasbo, a niso postopači. Skromni so, varčni, pošteni, a obenem pridni delavci. Ciganski kvartir, ki je tu blizu, je prav zanimiv. Koče so sicer zelo majhne, a so izredno čiste in živo barvane.

Med pogovorom je hitro potekel čas. Cigani so igrali vedno bolj živahne in divje pesmi. »Pjevačice« so postajale vedno bolj hripave. Tam po kotih pa so sedeli Turki. Pili so kavo, kadili so in molčali. Vsako uro je padla kaka beseda.

Midva sva vstala in sva šla. Zunaj je bila čudovita noč. Nebo je bilo na gosto posejano z zvezdami, bleščale so čisto nizko nad nama.

(Se nadaljuje.)

Naš narod ima veliko veselja, a tudi živ dar za gledališko igranje. Poleg poklicnih gledališč v Ljubljani in Mariboru, je v vseh večjih krajih po več diletantskih odrov, brez katerih niso niti večje in tudi ne manjše vasi. Prav tako imamo tudi šolske odre, kjer nastopa mladina od prilike do prilike sebi in drugim v zabavo, užitek in pouk.

Gledališke predstave so velikega vzgojnega pomena za ves narod. Ti, mladina, si naš up in naša nada, si mlado drevesce, ki se naj razkošati v krepko slovensko lipo z mogočno krono. Zanimati se moraš za vse, kajti samo s splošno naobrazbo boš lahko krepko hodila ono življensko pot, ki si jo vsak izbere sebi, svoji ožji domovini in vsemu človeštvu v korist.

Zato odpira »Naš rod« s to številko novo okence, ki naj nudi pogled na gledališko njivico za mladino.

Vzel sem to njivico z velikim veseljem v svojo oskrbo in vam jo bom poskušal tako posejati, da bo žetev ne le obilna, temveč tudi vsestranska. Poleg manjših in večjih prizorov ter iger, mi bo namreč zelo važen tudi pouk o vsem, kar je z odrom v zvezi.

Gledališka njivica naj poživi šolske ure čitanja in naj pomaga pri sestavi sporedov šolskih prireditev.

MATI.

Igrica v štirih prizorih.

Osebe:

MATI
MIRKO } njena otroka
VIDA }
ZLATKA, hčerka sosedu.

PRVI PRIZOR.

Mirko in Vida.

MIRKO in VIDA (sedita vštric za mizo in pišeta domače naloge. Tintnik stoji med njima, tako da ga ima Vida na svoji desni, a Mirko na levi. — Vida se ne briga za Mirka, ki vsakikrat, ko pomoči pero,

*pogleda izpod čela ježno na njo, ker mu je nerodno segati s peresom čez svoj zvezek. — Vida je pravkar pomočila spet pero, ki ga otira skrbno ob robu tintnika, da bi ji ne kanilo s peresa črnilo na zvezek. Mirko nestrpno čaka. Vida začne spet pisati, a Mirko postavi z jezo tintnik bliže k sebi. Vida ga nehote postavi na prejšnje mesto, ko namaka spet pero. Takrat pa Mirko pograbi tintnik in ga z jeznim zamahom postavi na svojo desno. Pri tem pljusne črnilo Vidi na zvezek).**

VIDA (*očitajoče zakriči*): Mirko!

MIRKO (*odbeži izza mize na drugi konec sobe, se zasmeji*): Zdaj pa imaš!

VIDA (*z jokavim glasom*): Zakaj si to storil?

MIRKO (*ježno*): Ker je tintnik stal pri tebi ter sem jaz moral segati čez zvezek!

VIDA (*jokavo*): Pa bi se bil vsedel meni nasproti! Saj sem ti rekla!

MIRKO: Nak! Tam pa že ne bom sedel!

VIDA (*jokavo*): Zakaj ne?

MIRKO (*trmasto*): Ker nočem!

VIDA (*pogleda zvezek in bruhne v jok*): Črnilo je pljusnilo na zvezek! Čisto je pokvarjen! Ti si kriv!

MIRKO (*se zažene proti njej in z dvignjeno roko zakriči*): Še enkrat reci to!

VIDA (*se mu odmakne*): Za božjo voljo, ne kriči tako, saj veš, da je Zlatkina mama na smrt bolna!

MIRKO (*skoči k njej, jo hoče zgrabiti za lase*): Ti me ne boš učila!

VIDA (*tiho proseče, odmikajoč se mu še bolj*): Pusti me!

DRUGI PRIZOR.

Mirko, Vida in Zlatka.

ZLATKA (*odpre v tem hipu vrata, počasi vstopi in tam vsa objokana obsloni*).

MIRKO (*se je ustavil in jo vprašujoče gleda*).

VIDA (*zre nekaj časa na Zlatko, potem kakor v slutnji*): Zlatka, — kaj je?

ZLATKA (*bolest ji stiska grlo*): Mama — naša mama —!

* Pomnite, da na odru ni treba posnemati resničnosti do zadnje malenkosti. Gledalci bodo prepričani, da je iz tintnika resnično pljusnilo črnilo, tudi, če ga ni v njem. Vse je odvisno od vaše žive, prepričevalne igre. Pač pa vzemite temno steklenico, da gledalce ne opozarjate po nepotrebnem na to, da je prazna.

VIDA: Moj Bog —! Kaj je? — Povej!

ZLATKA (*pritajeno zajoče*): U—mrla je! ...

(*Odmor. — Zlatka joče tiho predse. Mirko in Vida strmita vanjo in molčita. Mirko stopi k oknu in si otrne tam skrivaj solzo. Vida prime Zlatko za roko, jo pelje k stolu.*)

ZLATKA: Mislila sem, da bo le ozdravela. Pa ni. In jaz nisem bila nič pridna! — Vidva imata še mamo ...

MIRKO (*se pri teh besedah obrne in gleda zamišljen na pomazani Vidin zvezek*).

ZLATKA: Oh, zakaj je nisem ubogala!

VIDA (*zagleda skozi okno mater*): Mama gre!

MIRKO (*pograbi zvezek in se postavi v kot*).

ZLATKA (*glasno zaihti in hiti ven*).

TRETJI PRIZOR.

Mirko in Vida.

VIDA (*pogleda svoj zvezek v Mirkovih rokah; ježno*): Kaj hočeš z mojim zvezkom?

MIRKO (*čudno miren; tiho*): Pusti mi ga, saj ti ga bom vrnil ...

ČETRTI PRIZOR.

Mirko, Vida in mati.

MATI (*naglo vstopi in hoče skozi druga vrata v sosednjo sobo*).

MIRKO (*ji zastavi pot ter ji s tresočo roko nudi Vidin zvezek*).

MATI (*strogo*): No, kaj je? — Kaj hočeš?

MIRKO (*zmeden*): Vidin zvezek — sem — pomazal ...

MATI (*še strožje*): Kaj?! — Zakaj?

MIRKO (*krikne*): Mama, nikdar več ne bom poreden!

MATI (*ga začudeno gleda*).

MIRKO (*zajoče*): Zlatkina mama je umrla! ...

MATI (*ga razume, je ginjena, molči*).

MIRKO: Nič več ne bom poreden! — Res, mama, res!

MATI (*ga pogladi po laseh*): Verujem ti!

MIRKO (*jo prime za roko in zdrkne na kolena*).

VIDA (*se stisne k materi, ki ji položi roko okoli ramen*).

Z a s t o r.

O p o m b a: Kakor ste videli je v tej kratki igri vse polno opazk. Opozarjam vas na to, da za predstavljanje gledaliških iger niso važne samo besede, temveč ravno tako opazke v oklepajih. Res, da besed ne smete zanemarjati, nasprotno, treba jih je izgovarjati natančno in

lepo; a beseda sama na odru pove še premalo in če jo še tako pazno izgovorite, treba jo je tudi oživeti. A to še ni dovolj. Igralec mora podati na odru tudi vse ono, kar je med besedami in vrsticami. Mnogokrat pove nema igra (igra brez besed) celo več, ko beseda. *Zato berite opazke natančno in pri igranju vse točno izvedite, kar zahtevajo!*

Že pri čitanju šolskih beril in pri deklamiranju pesmic mislite na to, da je bolje, če pazite na pravilni poudarek in na zmisel stavka, kot če jih »gladko«
oddrdate. — Sicer pa vas bom o tem še posebej poučil.

Milan Skrbinšek.

LJUDSTVO IN DOM.

(Zbor govori ob državnem prazniku 1. dec.)

- Oče: Zastave povsod, zastave povsod!
Kar je še cvetja, zelenja dobiti,
z njim sleherna hiša se kiti.
- Zbor: Zastave povsod!
- Mati: Danes je praznik.
Ljudstvo vrvi po vseh potih in kotih,
godba vrši skoz ozračje,
kopoma, tropoma ljudstvo vrvi.
- Zbor: Zastave povsod!
- Sin: Kaj pa je ljudstvo,
oče, povej, kaj je ljudstvo?
- Oče: Ljudstvo si ti in sem jaz,
ljudstvo je kmet ob drevesu,
ljudstvo je mati ob ognjišču in v hiši,
delavec s suknjičem prostim,
ob vijaku pa v hrušču in trušču mašin.
Vse to je ljudstvo.
Kdor pésní in misli, si muči možgane,
kdor si voljo napenja, napenja vse žile in sile
da bi pomagal celoti,
kdor uči in razglablja,
kdor velikanska dela postavlja,
da bi óbčestvu bila v korist,
to je ljudstvo:
krepko ljudstvo, borbena ljudstvo.
Kdor se trudi in kruha si služi,
pošteno znoji se, se vbada, se ubija,
za ženo in dete skrbi
pa nazadnje še nase pomisli,
to je ljudstvo:
pravo ljudstvo, pristno ljudstvo.
- Zbor: Naš oče poti se od zore do mraka,
mati si ves dan prizadeva!

O, pridni naši očetje in matere naše!

Vsi, vsi so ljudstvo!

Oče: Res, kdor rabotá in roke si žuli,
ta pomaga pri velikem delu,
ki ga snuje kak rod.

Ljudstvo hoče mirno živeti v svojih hišah,
ljudstvo hoče mirno umreti v svojih izbah!

Zbor: Ljudstvo hoče mirno živeti v svojih hišah,
ljudstvo hoče mirno umreti v svojih izbah!

Oče: Kjer vsakdo ljubi, vsakdo posluje,
veliča svojo lepo, širno domačijo,
zahvaljujoč jo blagoslavlja:
Domovina, o domovina!

Sin: Kaj je domovina, oče, povej?

Oče: Domovina je, koder orje ratár,
koder uspeva setev in žetev,
žito in živež za celokupni rod.
Domovina je, koder tvornice strmé,
visoko proti nebu vzravnane štrlé,
koder tisoči marljivih bratov stojé,
skupno in složno z možem mož:
tam je domovina!

Sin: Kje je domovina, mati, povej!

Mati: Kadar mati otroke neguje,
drobljance objema s svojo rokó,
da jih nahrani, obrani nadlog.
Sinko, vsaka mati je dom,
dom za otroka in dom za ves rod.

Sin: Je domovina večna, mati, povej?

Mati: Dokler mati ljubi, otrók,
dokler mati živi za vse,
za očeta, otroke in rod,
dotlej bo dom.

Zbor: Pa mi, mi mladi rod,
kaj smo mi?

Oče: Vi ste sreča bodočih dni.
Moč in up cveteta v vas,
vi ste prihodnost naroda.
Kar mi hočemo in vérujemo,
zvršite vi.

Zbor: Mi smo moč in up,
prihodnost naroda.
Mi hočemo kakor vi
vršiti in ustvarjati.
Mi vérujemo v jutrišnji dan.
Če so vam pleča trudna od boja,
stojimo mi tukaj, eden ob drugem,
saj ljudstvo smo mi.

Mati: Dekleta razcvetajo in dečki
veselo rastó.
In če kdaj stari zaspimo,

obstanete vi, ponosni, zastavni,
saj ljudstvo ste vi.

Sin: Mati, nikar o grobéh in o smrti!
Življenje blesti se, mi ljubimo solnce.

Mati: Tudi vsak grob, ne pozabi,
je domovina.
Kjer spita oče in mati,
počivata v rodni grudi, rodnem grobu,
tam se velika je žetev končala,
In poslednje ure nikogar ni groza,
z vedrim očesom ji zremo nasproti,
ne bojimo se je.

Zbor: In poslednje ure nikogar ni groza,
z vedrim očesom ji zremo nasproti,
ne bojimo se je.

Oče: Koder ljudje pridno svoj posel vršijo,
koder bratje in bratje skupaj stojijo,
koder solnce obseva prostrano ravan,
koder ljudje ljubijo, koder živijo,
tam je domovina.

Zbor: Ljudstvo in dom. Zemlja in človek
želita v pokoju dovršiti svojo usodo:
mir domovini, in pôkoj ljudstvu,
človek s človekom, en narod edín.

Po H. Hasenaueru iz »Jugendbühne« priredil A. Debeljak.

IN VPRAŠANJA ODGOVORI.

»Naš rod« ima letos novo poglavje: »Vprašanja in odgovori«. Vpraševali bodo čitatelji, uredništvo bo pa odgovorilo. Kdor česa ne ve pa bi rad vedel, naj tedaj pošlje svoje vprašanje na dopisnici uredništvu, v prihodnji številki bo prejel odgovor. Nekaj vprašanj in odgovorov pri-
našamo že v 1. številki.

Na koncu tega poglavja bo tudi kakšno zamotano vprašanje brez odgovora. To vprašanje poizkusite rešiti sami, brez tuje pomoči. Odgovor, ki ga bo dala vsaka naslednja številka »Našega roda«, Vam bo povedal, ali ste rešili prav ali napačno.

1. Ali odlete ptiči naravnost proti jugu?

Odgovor: Ptice selivke ne lete jeseni natančno proti jugu in spomladi ne natančno proti severu, temveč imajo zase točno določene zračne poti. Največkrat slede rekam do izliva. Svoj polet ravnajo tudi po obalah, gorovjih in otokih. Odkod imajo ptice svoj čut za določevanje smeri, tega pa človeški razum do danes še ni mogel povedati.

2. Zakaj sili plamen navzgor?

Odgovor: Vročina plamena povzroči zračni tok, ki je gorak. Gorki zrak pa sili navzgor. Ta zrak nekako vleče plamen za sabo. Če pa zapiha močnejši zrak od strani, se tudi plamen nagne v smer, kamor močnejši zrak piha. To dokazuje, da plamen sledi zračnemu toku.

3. Zakaj ne gori žarnica brez steklene hruške?

Odgovor: Prostor v žarnici je brez zračen. Če bi bil zrak v žarnici, bi žareča nit ne tlela, temveč zgorela, t. j. vezala bi se s kisikom in zgorela do pepela. Ker tedaj v žarnici ni kisika, zaradi tega samo žari.

4. Zakaj plava gnilo jajce na vodi, zdravo pa ne?

Odgovor: Zdravo jajce je specifično težje od vode, t. j. ista množina vode je lažja od iste množine jajca. Pri gnilem jajcu se začne beljak razkrojovati: tvorijo se v njem plini, n. pr. žvepleni vodik. Zaradi tega postane gnijajoče jajce, ki je polno plinov, lažje od vode in se v njej ne potopi.

5. Na zemljevidu je zapisano, kako visoke so posamezne gore. Kako jih merijo?

Odgovor: Gore se merijo z višinskim barometrom ali tlakomerom. Čim višje stojimo, tem manjši je zračni tlak. Ob morju meri tlakomer 760 milimetrov. 10 metrov višje pade tlakomer za 1 mm. Ako merimo tlak 1000 m visoko, t. j. 100×10 m, tedaj pade živo srebro v tlakomeru za 100×1 mm in kaže 660 mm. Ako tedaj kaže tlakomer 560 mm, vemo, da stojimo 2000 m nad morjem.

6. Zakaj so brzojavne žice pozimi bolj napete kot poleti?

Odgovor: Gorkota razteguje telesa, mraz jih pa krči. Brzojavne žice so tedaj pozimi krajše kot poleti. Če bi jih poleti močno napeli, bi se čez zimo potrgale.

7. Zakaj osive lasje pri starejših ljudeh?

Odgovor: Sčasoma zmanjka lasem barvila, t. j. korenine las ga več ne proizvajajo. Sivi lasje so prav za prav brezbarvni lasje.

8. Kako love some?

Odgovor: Za to imajo posebne ladje. Na ladji je top. Ko se približajo somu, ga ustrelje s topom. Topovska krogla je zvezana z žico in se razleti v somovem telesu ter ga ubije. Nato povlečejo žival s pomočjo žice na ladjo.

9. Kje je morje najglobokejše?

Odgovor: Dosedaj so ugotovili, da je morje najglobokejše v Tihem oceanu, in sicer vzhodno Filipinskih otokov. Tam meri morje 10.793 metrov globočine.

Zamotano vprašanje: Na občutljivi tehničnici je steklena posoda. Posoda je popolnoma zaprta in polna zraka. V posodi stoji muha. S pomočjo uteži spravimo tehničnico v ravnotežje. Nato se muha dvigne in leta po zraku v posodi. Ali ostane tehničnica še v ravnotežju? Zakaj ostane ali zakaj ne ostane?

ZA PRIDNE ROKE

PULLOVER.

Glej, glej, kako lepo jopico imaš, kje ste jo kupili, koliko stane?» so tovarišice vse vprek izpraševale Maro, ko je prišla v nedeljo popoldne na vas med svoje tovarišice.

»Sama sem si jo spletla po navodilih in s pomočjo gospodične učiteljice.«

»Kaj meniš, ali bi tudi nam pomagala?« »Gotovo,« odvrne Mara, »kar pojdimo k njej in jo prosimo!«

Učiteljica jih sprejme z veseljem in obljubi pomoč. Ko posedejo okrog nje, jim začne naštevati, kaj bodo potrebovale.

»Pred vsem si morate nabaviti dve dolgi pletilki št. 3½ ter 5 štren srednje debele volne. Lahko pa kupite dve tanjši volni različnih barv n. pr. modro in srebrnosivo, črno in sivo, temno in svetlo rjavo ali pa svetlo in temno rožnato. Iz dveh niti s katerimi hkrati pletete, dobite posebno lepe vzorce.

Če imate domačo volno, spletete lahko prav lično jopico (pulllover), ki bo zelo trpežna.

Pri nakupovanju volne in izbiri barv pazimo na to, da se prilagajo obrazu. Plavolasim pristojajo nežne barve, n. pr. svetlo modra, blede zelena ali rožnata. Temnim lasem pristojajo močnejši toni barv, kakor so: rdeča in temno rožnata.

Izbrati moramo pred vsem take barve, ki ne oblede in se prehitro ne umažejo. Res je, da lahko volnene stvari prav lepo peremo v milnici znamke »Ena«, »Lux« ali »Labod«. Pri pogostem pranju pa tudi volna izgubi svojo barvo in lesk ter postane kosmata, da se sprijemlje, kakor bi bila lepljiva.

Morda pa imate doma kako staro pleteno ali kvačkano jopico, ki je več ne nosite. Škoda je, da leži v omari brez koristi. Pridna roka more tudi iz starega kaj prida narediti. Razderite jo in zvite volno

na motovilu v štrene. Če nimate motovila, navijte volno na ozko ploškev mize ali na kako nekaj pedi dolgo desko. Ko imate navite toliko volne, kakor so prilično debele štrene, ki jih kupite v trgovini, pretrgajte nit in zvežite oba konca s pentljo, da jih pri uporabi lahko razvežete. Preden štreno snamete z navijala, jo prevezite, da se vam ne zmeša. Ko je vsa volna v štrenah, jo operemo.

V večji skledi razstopimo v topli vodi precej mila znamke »Ena« ali »Lux« in dobro spenimo. V spenjeni milnici operemo štrene. Če se voda zelo umaže, operimo še enkrat v novi milnici. Oprane splaknemo v 3 do 4 mlačnih vodah, jih ovijemo in dobro strepljemo ter obesimo na kako palico, da se posuše. Dobro posušeno volno zvijemo v primerno velike klopke rahlo, da se ne stegne. Tako oprana volna je mehka, snažna in pripravna za delo.

Ko imamo vse pripravljeno, lahko začnemo z delom. Začnemo delati zadnji del, nato sprednji del in ovratnik, slednjič rokava.

Za zadnji del nasujemo 58 petelj ter delamo za pas 30 vrst, eno desno eno levo. Ko je pas gotov, pletemo dalje kvadratast živostek. Za vsak kvadrat naredimo 6 petelj desno ali 6 petelj levo.

Ker pa bi bil živostek pretesen, če bi delale kvadrate samo z 58 petljami, ki jih imamo na pletilki, dosujemo v zadnji vrsti pasu toliko petelj, da jih dobimo z obema krajnima 104. Delamo tako, da eno popletemo, eno prisujemo (gor vzamemo).

Ko preštejemo petlje in se prepričamo, da jih imamo res 104, začnemo s kvadrati takoj v naslednji vrsti. V začetku vrste naredimo krajno, potem 6 desnih, nato 6 levih itd. do konca vrste. Delo obrnemo in naredimo krajno. Pri kvadratih vedno pazimo, da pletemo desne na desne, leve na leve. Ko naredimo 6 vrst, je kvadrat dovolj velik. V naslednji vrsti uvrstimo kvadrate tako, da so nad desnimi levi nad levimi desni.

Ko napravimo 9 vrst kvadratov, dosežemo višino pazduhe in začnemo delati izrez za rokav.

V prvi vrsti 10. vrste kvadratov snamemo na obeh straneh po 5 petelj, v drugi vrsti pa po 3. S tem je izrez gotov. Na pletilki imamo še 88 petelj. S temi petljami delamo dalje do vratu tako, da dobimo od pasu šteto 16 vrst kvadratov ali 7 vrst kvadratov od pazduhe.

Za vratni izrez razdelimo petlje na polovico. V prvi vrsti 17. kvadratove vrste popletemo 38 petelj, pri 39. jih snamemo 12, 6 za eno, 6 za drugo polovico ter pletemo do konca vrste. V prihodnji vrsti snamemo 2 petlji, v naslednji vrsti 3 petlje, nato pa še 2. Ko smo to naredili, pletemo toliko časa, da dobimo od pasu šteto 18 vrst kvadratov. Nato na rahlo snamemo. Prav tako dokončamo drugo polovico, katere petlje smo imele med tem časom nabrane na kaki pletilki. S tem smo zgotovile zadnji del jopice.

Za prednji del nasujemo 58 petelj ter delamo za pas 30 vrst »eno desno eno levo«. V zadnji vrsti dosujemo toliko petelj, da jih imamo z obema krajnima 116. V naslednji vrsti začnemo plesti kvadrate, kakor pri zadnjem delu. Z 9. vrsto kvadratov dosežemo pazduho. V prvi vrsti 10. vrste kvadratov snamemo na obeh straneh po 5 petelj, v drugi vrsti po 3 in v naslednji še po 2. Na pletilki imamo še 96 petelj in s temi delamo dalje, da dobimo od pasu 10 vrst kvadratov.

V prvi vrsti 11. kvadratove vrste začnemo delati prerez. Da se pri prerezu ne kaže perilo, ga naredimo tako, da sega leva stran za 1 kvadrat čez desno. Petlje razdelimo na 2 dela tako, da ima vsaka polovica 48 petelj. Srednji kvadrat je s tem razdeljen na pol. Ne pustimo deljenega, temveč vzamemo cel kvadrat k desni polovici. Ker ni krajne petlje, jo nasnujemo. Če preštejete, imate na desni polovici 52 petelj. S temi petljami delamo do vratu, t. j. 6 vrst kvadratov od začetka prereza do vratu ali pa 16 od pasu do vratu.

Za vratni izrez snamemo v prvi vrsti naslednje kvadratove vrste 10, v prihodnji 3 nato pa še 2 petlji. Z ostalimi 37 petljami nadaljujemo delo, da imamo od pasu do ramen 18 vrst kvadratov. Po dovršeni 18. vrsti kvadratov rahlo snamemo vse petlje.

Levo polovico, katere petlje smo imele med tem nabrane na kaki pletilki, začnemo plesti v sredini. Ker mora segati pri prerezu leva polovica za en kvadrat čez desno, naberemo šest petelj iz spodaj ležečih vodoravnih členov kvadrata. Ne pozabimo na krajno petljo! Ako prav delamo, imamo na pletilki 52 petlji, t. j. prav toliko kakor za desno polovico.

V levi polovici prereza naredimo gumbnice v presledkih, in sicer: 1.) v 1. vrsti 3. kvadrata, 2.) v 1. vrsti 5. in 3.) najvišjo pod vratom v 1. vrsti 7. kvadrata.

Gumbnice naredimo takole: Ko pletemo od prereza proti rami, naredimo krajno in 1. petljo, nato 3 petlje snamemo in pletemo do konca. Pri naslednji vrsti nasnujemo 3 petlje tam, kjer smo jih prej sneli in pletemo še zadnjo ter krajno petljo. Gumbnic ne smemo delati prerahlo, ker se sicer preveč razvlečejo.

Tako napravljene gumbnice obzankamo.

Vratni izrez delamo prav tako kakor pri desni polovici.

Zgotovljeni sprednji in zadnji del sešijemo z ometico in začnemo delati ovratnik.

Okoli vratnega izreza naberemo enakomerno 74 petelj in napletemo 3 vrste kvadratov; narahlo snamemo in obkvačkamo prerez in ovratnik z gostimi petljami. Pri tem pa pazimo, da ne obkvačkamo pretesno ne prerahlo, da ne pokvarimo oblike ovratnika in prereza.

Rokave začnemo plesti pri rami, da jih pozneje lahko podpletemo, če se za pestjo ali na komolcu strgajo.

Nasnujemo 80 petelj. Ker mora biti rokav spodaj ožji začnemo snemati v 1. vrsti 2. kvadratove vrste, ter snamemo na vsaki strani, na vsake 4 vrste po eno petljo. Ko imamo na pletilki 62 petelj, napletemo do zapestja 20 kvadratovih vrst. V zadnji vrsti 20. kvadratove vrste zožimo rokav na polovico in pletemo 30 vrst, 1 desno 1 levo (kakor pas).

Spletene rokave sešijemo in všijemo z ometico. Pulover zlikamo, prišijemo gumbe in delo je končano.

VI. Skuljeva.

(Čitateljice »Našega roda« ki bi česa ne razumele ali ki bi sploh rade kaj vprašale tudi glede drugih ročnih del, naj pošljejo vprašanja na uredništvo Našega roda.)

MUCOVA

RODBINA.

ŽIVEL JE BOGAT , PO IMENU MUC. NOSIL JE
ČRN , ZLATO IN SVILENE . VSI SO SE MU
. IMEL JE , KI SE JE IMENOVALA MUCA. LEP
 JE BIL NJUN DOM. PRED JE STAL . TA JE
ODPIRAL GOSTOM GRADU. IMELA STA TUDI PO-
SEBNEGA , KI JE SAME DOBRE JEDI. SO
STREGLE TRI SLUŽABNICE. ENA JE GRAJSKE
SOBE, DRUGA JO JE , TRETJA PA JO JE
. VENDAR STA SE DOLGOČASILA. KAJTI OTROK,
MALIH , NISTA IMELA. VSAK DAN STA BOGA,
DA BI JIMA POSLAL VSAJ ENO . IN NEKEGA DNE JIMA
 RES DARUJE KAR . OD VESELJA STA .
POVABILA STA VSE ZNANCE V NA GOSTIJO.

GOSTILI SO SE OKROG BOGATE TRI DNI IN PO-
 JEDLI VSE , KI SO BILE V IN VSE
 Z VRTA IN POPILI VSE , KAR GA JE BILO DOBITI.
 POTEM SO MALIM DALI IMENA. PRVI SO REKLI
 BELKA, DRUGI ZLATKA, A TRETJI ČRNO-
 GLAVKA. KUPILI SO JIM LEP IN JIH DALI V VARSTVO
, DA JIH JE . TUDI SO JIM KUPILI LEPE IN
 VSEGA, KAR JIM JE POŽELELO. GOSPOD
 IN GOSPA STA JIH JEMALA S SEBOJ V IN JIH
 VOZILA NA IZPREHOD. PRED SO BILE VPREŽENE
 HITRE , SPREDAJ JE SEDEL , ZADAJ PA .
 BILO JE ZELO LEPO. ALI TREM SE JE ZDELO ŠE
 PREMALO. , NAJSTAREJŠA JE VENOMER MIJAVKALA:
 „MENI SE NE LJUBI“. , SREDNJA HČERKA JE VPILA:
 „ ME BOLI“, NAJMLAJŠA PA: „JAZ HOČEM !“
 IN DOBRI JIM JE KUPIL VSAKI SVOJ IN NAJEL
 TROJE .

(Se nadaljuje).

KAKO SMO USTANOVILI MLADINSKI PEVSKI ZBOR V TRBOVLJAH-VODE.

Lansko pomlad je obiskal naš gospod učitelj A. Š. bratsko Čecoslovaško državo. Tjakaj je odšel z Učiteljskim pevskim zborom. Ko se je vrnil, je sklical moje tovarišice in tovariše ter nam pripovedoval o najboljšem mladinskem pevskega zboru pohablencev v Pragi. Kar solze so mu zalile oči, ko je razlagal njihovo lepo petje. Pravil nam je o teh mladih pevcih-revežih, kateri so vsi telesno pohabljeni; temu manjka roka, onemu noga, tretji je slep na eno oko in slično. Vendar vsi imajo bogastvo, katerega jim ne more nihče odvzeti in to so pevska mlada srca. Ta zbor je s svojim lepim petjem nastopil po raznih krajih v Evropi in celo v Ameriki.

Ni še končal pripovedovati, ko smo navdušeni zaklicali gospodu učitelju: »Ustanovimo tudi pri nas tak zbor, naučite nas lepe pesemce, obogatite našo dušo, saj smo tudi del revežev, smo otroci revnih rudarjev.« Z ljubeznijo je pogledal naše žareče obraze, takoj ustregel naši želji in dejal: »Zberite se v nedeljo popoldne v šoli vsi dečki in deklice od 3. razreda dalje, vsi, ki imate veselje do petja, lenuhi in oni, ki pa nimajo volje, da bi redno posečali pevske vaje, naj ostanejo doma.«

S tem je bil položen temelj naši mladi pevski čredi s pastirjem Avgustom Šuligojem na čelu.

Prva vaja. Polno uro pred napovedanim časom smo se že začeli zbirati pred našo pretesno šolo in čakali, da pride iz konferenčne sobe naš pevovodja, kjer je sestavljal z gospodom upraviteljem Alojzom Bučarjem in upraviteljico gospo Dragico Grilčevo ter drugimi učitelji pevski

načrt. Takoj smo uvideli, da bo naš pevskega zbor podpirala vsa šola. Vsled tega smo tem radostneje stopili v šolsko sobo in že na pragu vpraševali našega vodjo, katere pesemce bomo peli. Omenil je, da se je sklenilo učiti le novejšje, po večini še nepoznane pesemce. Z vsem zaupanjem, da nas pravilno vodi, smo po razdelitvi glasov začeli Kegojevo »Mladinska«, ki začne:

Najlepši čas, mladosti čas,
kipi srce, cvete obraz,
blesti, žari se ves nam svet,
najlepši čas, čas mladih let.

Tekom prvega tedna, ravno na dan pevske vaje, prinese poštar 1. številko »Našega roda«, v kateri je priobčena Em. Adamičeva pesemca »Koroškim fantom«. Popoldne istega dne so že migljali prsti našega pastirja po harmoniju, naše glasilke pa se vadile: Hej, fantje zimzelen za klobuk, pa hajd po kralja Matjaža... In tako so sledile druga za drugo.

Kmalu je prišel 1. december, dan našega Ujedinjenja. V sokolskem domu je priredila šola proslavo in ob tej priliki smo prvič nastopili s par pesmimi. Naše petje je tako ugajalo vsem poslušalcem, da so nas začeli bodriti k nadaljnjemu delu.

V teh dneh zmage je zopet podkrepitev naš zbor g. E. Adamič z novo skladbo »Pesem rudarskih otrok«, katero je posvetil »Priatelju Šuligoju in njegovim mladim pevcem!«

Besedilo se glasi:

Mi smo pa od tam doma,
kjer se solnce ne smehlja,
kjer ni tratice nobene,
kjer ni šumice zelene.

Tam pri nas je črni dim,
črna fabrika pod njim,
a pod fabriko so rovi,
črni v njih noči in dnovi.

Oče naš je pod zemljo,
tam mu duša in telo,
v bridkih kapljah krvavita,
dan na dan za nas trpita.

To pesem in še druge bomo izvajali 14. novembra v Ljubljani in tekom šolskega leta v vseh večjih krajih Dravske banovine. Spored je razdeljen v 3 dele: v prvem in zadnjem so troglasni zbori, v drugem pa dvoglasni dekliški zbori s spremljevanjem klavirja.

Proti koncu opisa naj izrečem eno željo: »Tovarišice in tovariši narodnih šol naprosite Vaše gospode učitelje ali učiteljice, da ustanovite slične zборе. Izrecite željo, učiti se novih pesmic, ki jih pri nas sedaj ne manjka. Pred kratkim je izdal Učiteljski pevski zbor v počastitev 100. letnice rojstva Franca Levstika pesmarico z 8 novimi mladinskimi pesmimi. Naš prevodja je tudi nam dejal, da bo isti zbor uredil za Božič novo zbirko samih še nepoznatih mladinskih pesmi iz vse Jugoslavije. Nabavite si jih in ko se boste izvežbali, javite to »Našemu rodu«, da napravimo pozneje iz vseh krajev naše lepe domovine istočasno šolski izlet v Ljubljano, kjer bi izvedli skupen koncert: vsak zbor naj bi zapel po par pesemc. To bi bilo petja, spoznavanja in rajanja. Naj v tej iskreni moji želji živi naša jugoslovenska mladinska pesem.

Vida Grilčeva,

pevka Mladinskega zbora Trbovlje-Vode.

DRAGI »NAŠ ROD«!

Pišem se Kramer Anton, hodim v tretji razred v Dobovi in Ti pošiljam svoj spis:

Ko sem bil majhen, sem najraje spal, jedel in jokal. Kadar sem videl avto, sem tekkel za njim in sem padel tako, da mi je tekla kri. Včasih so šli prat, mene so pa pustili doma; bežal sem za njimi in sem padel tako, da sem si po tolkel palec na nogi. Potem so me po-

čakali, da sem šel na voz. Ko sem se kopal, se nisem upal v globoko vodo, ker sem se bal, da bi utonil. Ko sem bil star štiri leta, sem se igral s sekiro in mi je padla na nogo. Tekel sem k vodi, njaku in sem si jo opral. Potem sem šel na cesto in sem si na rano natrosil prahu, da me je hudo bolelo. Ko sem bil majhen, sem rad metal za žabami kačmenje. Enkrat sem prijel žabo za noge, ko mi je hotela uiti v mlako; skočil sem za njo in jo vjel. Zabi sem rekel, da je kača. Kadar sem videl žabja jajčeca, sem jih zakopal v blato. Ko so prišli iz jajčec paglavci, sem mislil, da so to ribe. Šel sem in sem vzel nekaj paglavcev in sem jih vrgel v vodnjak. Včasih sem v vodnjak tudi pljuval. Mislil sem, da v šoli gospod upravitelj tepejo in se nisem upal v šolo. Enkrat sem prijel Jurkasovega konja za rep in so rekli gospod upravitelj, naj pustim konja pri miru, da me ne udari. Mislil sem, da so v šoli stoli in mize, da učenci lahko pišejo. Ko sem bil majhen, sem rad opazoval lastovke, kako so si delale gnezda. Mislil sem, da se lastovke med seboj pogovarjajo in da nimajo nog.

I S T R I.

Istra tužna, kaj vzdihuješ,
zemlja draga, kaj tuguješ?
Daleč čutim čez planine
tvoje srčne bolečine.

V lice ti tako si hladna
in tolažbe ti si gladna.
Solnce nate žarke seje,
ali nič te ne ogreje?

Tebi trnjev venec spleta
in ti glavo z njim opleta
zdaj sovražna, kruta roka.
Tebi, Istra, srce poka,

Toda, zemlja ne obupaj,
in v bodočnost lepšo upaj!
O, saj sreča še žive,
ki svobode ti žele!

Hreščak Vladimira,

IV. r. I. drž. dekl. mešč. šole v Ljubljani.

POZOR!

Mladinska matica pripravlja za Miklavža in za Božič lep književni dar slovenski mladini. Izdati namerava dvojje lepih ilustriranih knjig za mladino, eno za mladino do 9 let, drugo za mladino nad 9 let. Cena bo kolikor mogoče nizka. Ti dve knjigi se bosta poslali le tistim, ki jih bodo naročili posebej, ker za običajno mesečno članarino po Din 2'50, bodo naročniki »Našega roda« v juniju dobili druge štiri knjige.

Seveda bo lahko naročil vsak le eno izmed obeh knjig te izredne izdaje. Kakšni bosta knjigi in koliko bosta stali, Vam bo Vaše učiteljstvo pravočasno povedalo proti koncu tega meseca.

Tedaj: Pozor! da ne zamudite Vi ali Vaši starši lepe prilike, zakaj čim več bo naročnikov, tem nižja bo cena.

ODBOR MLADINSKE MATICE.

KRIŽALJKA »PETELIN«.

(Vladimir Puc, Ljubljana.)

Besede pomenijo:

Navpično:

1. Turški Sultan, znan iz bitke na Kosovo;
2. moško krstno ime;
3. osebni zaimек;
5. kratica za dolžinsko mero;
6. prebivalec Irske;
7. naboj za razstrelbo;
8. del cerkve;
10. iglavec (drevo).

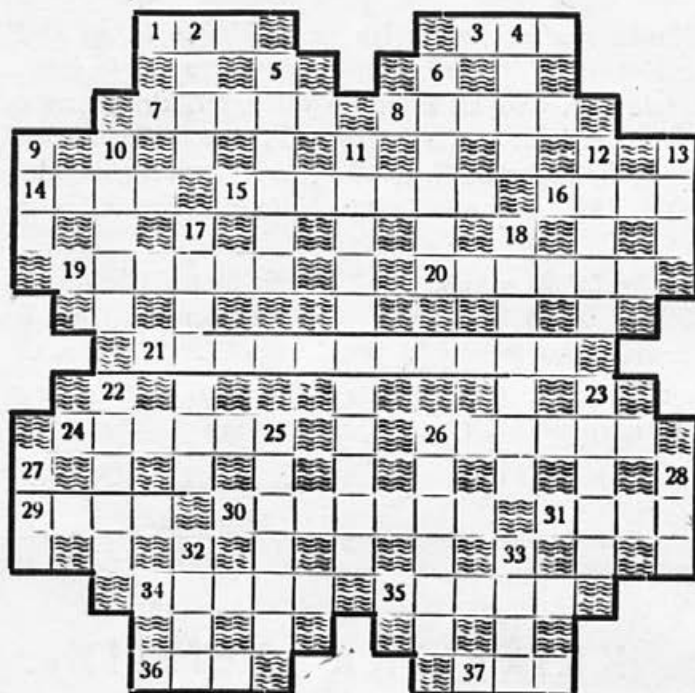
Vodoravno:

2. veznik;
4. osebni zaimек;
5. gora pri Ljubljani;
8. ptica;
9. mesto v Dravski banovini;
11. glas;
12. vladar.

KRIŽALJKA.

(Strniša Marijan, VII. r. gimn. v Mariboru).

Vodoravno:

1. Žensko ime.
3. Kot (hrvaško).
7. Rokodelec.
8. Mesto v Franciji.
14. Kar ima nevesta.
15. Časopis (tujka).
16. Godalo.
19. Lik (geometrični).
20. Mineral trdotne lestvice.
21. Slovenski pisatelj.
24. Slika sestavljena iz kamenčkov.
26. Samec (ženski spol).
29. Nesporazum.
30. Domača žival.
31. Žensko ime.
34. Množica pred blagajno.
35. Sportni boj.
36. Kača.
37. Naša filmska diva.

Navpično:

2. Sorodnik tjulenja.
4. Gorovje v Rusiji.
5. Črn človek (brez »e«).
6. Župančičeva pesnitev.
9. Žensko ime.
10. Pričetek poleta (pri aeroplanu).
11. Kakor 21 vodoravno.
12. Strup proti mrzlici.
13. Čas.
17. Človek, ki goji sport.
18. Sicilsko mesto.
22. Ptič.
23. Pri glasbi.
25. Oskrbovalec kleti.
26. Spito vino v gostilni.
27. Zedinjene države (kratica).
28. Kar obrodi drevo.
32. Trvdka čevljev.
33. Namenilnik od gl. umiti.